

Коба О.В.

*кандидат технічних наук, доцент,
доцент кафедри фінансів,
банківського бізнесу та оподаткування,
Національний університет
«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»*

DOI: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-294-7-13>

ПОНЯТТЯ ТА ЗНАЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ГАЛУЗІ

Поняття «економічної безпеки» для України є відносно новим, у вітчизняній економічній науці та офіційних документах вперше воно з'явилося на початку 90 -х років ХХ сторіччя. Проте, за відносно короткий термін науковцями досліджено широкий спектр проблем, пов'язаних із забезпеченням економічної безпеки на різних її рівнях.

Сам термін «безпека» трактується як стан захищеності, коли кому-, чому-небудь ніщо не загрожує [1], його походження пов'язують з латинським словом «securitas», що в перекладі має значення «без турботи, страху».

Вважається, що етимологічно термін «безпека» походить із грецької і означає «володіти ситуацією».

Досліджуючи походження слова «безпека», науковець В. Заплатинський, припускає, що воно складається з префікса «без» і кореня «пека» й найвірогідніше виникло на основі слов'янських міфічних уявлень та вірувань, зокрема, про володаря пекла – Пека, який уособлював все найгірше і зле, тобто слово «безпека» означає відсутність впливу цього страшного персонажу, уособлення всякої біди та небезпеки [2]. За іншою інтерпретацією [3] з праслов'янської слово «bezrešьn(jь)» утворене з прийменника bez і основи іменника *reša «турбота, клопоти», пов'язаного з дієсловом *rekti, українською – пекті.

Результати аналізу поглядів науковців щодо змісту поняття «економічна безпека» на різних її рівнях дають підстави стверджувати, що багатогранність та різноплановість даної

категорії обумовлює існування у сучасній економічній літературі низки її тлумачень, зокрема:

- стан захищеності економічних інтересів, об'єкта тощо;
- стійкість до впливу внутрішніх та зовнішніх чинників;
- стан ефективного використання ресурсів;
- наявність конкурентних переваг;
- стан, що дозволяє розвиватися динамічно, ефективно;
- стан, що забезпечує зовнішню незалежність і внутрішню стабільність;
- система, що взаємодіє з навколишнім середовищем і має набір властивостей, які забезпечують її здатність виживати і розвиватися;
- захист від економічних злочинів;
- сукупність умов, що забезпечують незалежність, стабільність і здатність до постійного оновлення і самовдосконалення;
- стан, що забезпечує достатній рівень соціального, політичного, оборонного існування і прогресивного розвитку суб'єкта;
- сукупність властивостей виробничої підсистеми, яка забезпечує можливість досягнення цілей всієї системи;
- економічні відносини такого рівня розвитку економіки, при якому здійснюється ефективне задоволення потреб і гарантований захист усіх суб'єктів економіки;
- наука про безпеку соціально-економічних систем різних рівнів ієрархії;
- здатність забезпечувати відтворення.

Економічна безпека формується на різних рівнях, починаючи з держави і завершуючи громадянином, проте більшість наукових підходів не виокремлює серед них галузевий рівень. Як стверджують І. Баланюк, М. Максимюк, «економічна безпека галузей – своєрідне «перехідне» поняття, що є результатом поєднання економічної безпеки країни та підприємств за рівнем їх галузевого розподілу» [4].

На нашу думку, економічна безпека є галузі – це сукупність умов, що забезпечують економічний розвиток, конкурентоздатність та захист економічних інтересів галузі як сукупності

підприємств, діяльність яких спрямована на виготовлення схожої продукції. Вона визначається специфікою галузі, її метою, завданнями, принципами та функціями, об'єктами й суб'єктами, специфічними ризиками і загрозами, методикою їх оцінювання.

Значимість цієї категорії беззаперечна, оскільки в умовах економічної інтеграції та глобалізації наявність серйозних проблем у певній галузі, впливає на економічну безпеку не лише підприємств, що входять до її складу, а й окремих регіонів та держави в цілому.

У зв'язку з цим, узагальнюючи думки науковців, вважаємо доцільним виділити такі ієрархічні рівні економічної безпеки:

- мегарівень: глобальна економічна безпека включає міжнародну економічну безпеку;
- макрорівень: загальнодержавна або національна економічна безпека;
- мезорівень: регіональна економічна безпека та галузева економічна безпека;
- мікрорівень: економічна безпека підприємництва; економічна безпека підприємства; економічна безпека особи.

Між усіма рівнями економічної безпеки існує тісний взаємозв'язок, оскільки вони є елементами єдиної системи економічної безпеки і зміни, що відбуваються з одним із них стосуються й інших. Так, ведення військових дій негативно позначається фінансовій стабільності держави – їх учасниці (макрорівень) та викликають загрози міжнародній та глобальній економічній безпеці (мегарівень). В свою чергу, внаслідок військового конфлікту та економічної нестабільності в країні знижується ефективність діяльності галузей економіки, регіонів, окремих суб'єктів господарювання та, як наслідок, – рівень економічної безпеки на мезо- та макрорівні. В той же час, збитки і втрати, яких зазнають під час війни суб'єкти господарювання, галузі економіки, регіони країни, тобто зміни на мікро- та мезорівні позначаються на стані економічної безпеки держави на макрорівні. З іншого боку, стимулююча податкова політика, що впроваджується на рівні держави, позитивно впливає на розвиток галузей, регіонів, окремих суб'єктів господарювання і

викликає зростання ефективності їх діяльності, а це, своєю чергою, призводить до зміцнення економічної безпеки держави.

Економічна безпека різних рівнів має спільну методику формування, зміст та підхід до її забезпечення, що полягає у протистоянні існуючим щодо неї ризикам та загрозам з метою недопущення відхилення стану економічної системи від бажаного.

Сучасний підхід до здійснення господарської діяльності орієнтований на забезпечення її максимальної стабільності, ефективності, прибутковості та захист від зовнішніх та внутрішніх загроз, а безперешкодне функціонування будь-якої економічної системи є основною метою економічної безпеки. Успішний розвиток світового суспільства можливий лише за умови забезпечення економічної безпеки на усіх рівнях її формування.

Література:

1. Словник української мови : в 11 тт., том 1 / за ред. І.К. Білодіда. Київ : Наукова думка, 1970. 137 с.

2. Заплатинський В. Старослов'янські витоки і символи понять небезпека і безпека. *Безпека життєдіяльності і охорона здоров'я дітей і молоді XXI сторіччя: сучасний стан проблеми та перспективи* : збірник наукових праць. Переяслав-Хмельницький, 2014. URL: <https://www.academia.edu/38778107> (дата звернення: 20.03.2023).

3. Етимологічний словник української мови : у 7 т., том 1 / за ред. О.С. Мельничук. Київ : Наук. думка, 1982. 630 с. URL: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/ua/elib.exe?Z21ID=&I21DBN=UKRLIB&P21DBN=UKRLIB&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=online_book&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=FF=&S21STR=ukr0001070 (дата звернення: 20.03.2023).

4. Баланюк І.Ф., Максимюк М.М. Види економічної безпеки. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія Економіка*. 2016. Випуск 1(47). Т. 2. С. 142–145.